

O Gramatică ruso-valaho-moldovenească de la 1840

Начертание правилъ, Валахо - Молдавской Граматики. составленное Я. Гинкуловъ.

Acesta este titlul unei gramatici ruso-valaho-moldovenești, tipărită la Санктп-ребургъ, въ типографіи Императорской Академии Наукъ, 1840.

Cartea sa alcătuește din două volume, din care, întâiul de 574 pagini, cuprinde materie pur gramaticală, iar al doilea, de 200 pagini, e plin în mare parte cu bucăți din literatura românească, prosă și versuri, plus un mic dicționar romîno-rus și un vocabular de cuvintele slave întrebuintate în limba românească

Metoda gramaticală e o metodă veche — deși foarte interesantă — care face dintr'o limbă, o taină nepătrunsă a celor ce-o vorbesc. Are niște clasificățiuni labirintice, fie-care însoțită de note de excepție și complectative, care înfățișază cetitorului complexitatea unei limbi cu desăvârșne perfecționate

De sigur, această carte a servit numai pen-

tru specialiști, filologi ori istorici, dar ceea-ce e mai interesant e prefața gramaticii Autorul, mai întâiu de toate, are grija să atragă atențiunea, că limba oratorilor și poezilor latini, și că, chiar pe vremea imperiului, limba populară, din care se trage cea românească, era cu totul alta decît cea literară; și citează din Quintilian: «et medius est quidam U et I litterae sonus (non enim sic *optimum* dicimus, ut *optimum*) et in *here* neque E plane neque I auditur»

«Romîni», urmează el mai departe, «au două litere; ę și I, una dulce, tandră, curgătoare, iar alta tare, grosolană, greoaie, conrespunzătoare slavoneștilor Ъ și И, modificate după firea limbii romînești, de pildă măsură (МЪСУРЬ = МЗСУРЗ) = mensura, virtute (ВЪРТУТЕ) = virtute »

Ghinculof nu cunoaște multe legi fonetice, totuși pomeneste de transformarea lui **v** în **b** și dă ca exemple berbeciu (бербеч, бербечю, бербеие) = vervex, corb (корб) = corvus, albie (албіе) = alveum etc

Tot aici pomeneste și despre vorba *domta* de la *dominatio tua*, care a dat: domeata (ДОМЪТА) sau dumeata (ДУМЪТА) sau dumneata (ДУМНЪТА) eșit din domnia-ta (ДОМНИЖТА) = *dominatio tua*

Mai atinge și o altă lege oare-care transformare a lui *e* în *i*. El spune că precum se zicea *intelligat* în loc de *intelligat*, tot așa și romînește *înțeleg*

Apoi, citează un șir de cuvinte romînești de origină latină, începătoare cu litera *a*, și anume: abat ⇒ batuo, adaog = adaugo, adevor = ad

verum , adecă = adeoque , ades = (în loc de: des) = densus, dense , adorm = abdormio , aduc = adduco , adun = aduno ; adăp = adaquo , ajut = adjuto , aista (în loc de: ista) iste , ac = acus , a casă = a casa ; acopăr (acoper) $\frac{1}{2}$ cooperio : acru = acris , alac = alica , alb = albus , albie = alveum , aleg = allego , alin = lenio , alt = alter ; mă alunec = alluciner , alună = avellana , alătura = a latere , amăr = amarus , amestec = admiscio , amețală = amentia , amor = amor , amuț = emucio , amuș = mox

Prin toate acestea, el vrea să dovedească afirmațiunea, că *limba românească e latinească numai în material, pe când compunerea și flexiunea sînt slave*. Ba încă, merge pînă acolo, încît spune, că limba romînă e o italienească stricată, dovadă cuvintele nime = nemo , încep = incipio, recompensată cu alte cuvinte pe care cele-l-alte limbi latine nu le au : domn = dominus = signore ; alb = albus = bianco

În total, spune Ghinculof, limba romînă e compusă din $\frac{4}{10}$ — $\frac{5}{10}$ cuvinte latinești și $\frac{3}{10}$ slave, apoi vin ungurești, turcești și grecești. Această amestecătură, zice tot el, se datorește îndelungatei vremi în care romînii au trăit în legătură cu aceste popoare

Apoi tîce la forme ; și aici nu tăgăduiește origina latină, dar ceea-ce au romînii nelatinesc, e schimbarea consunantelor din rădăcina cuvintelor, pe timpul flexiunii ; și dă următorul tablou comparativ (să nu uităm ca Ghinculof scrie cuvintele romînești cu caractere slave)

Românești	Slavon-rusești
Г (g) se schimbă în Ш (чж) мѹг = мушій	$\left\{ \begin{array}{l} \text{Г în Ж} \\ \text{богъ = божий} \\ \text{бѣгу = бѣжитъ} \end{array} \right.$
Г (h) în Ж: пѹгъ (пугз) (!) = пужій	
З în Ж: коз = кошій = князь = њняжій.	
К » Ч: кок = коачем = пеку = печемъ.	
С » Ш: грое = грошій = проситъ = прошу.	
Х » Ш тѣх = тешиі = ухo = уши.	
Ц » Ч: улиць = уличоаръ = улица = илчка.	
Ск » Ш: мѹскъ = мушій = искъ = ишу.	
Сш » Ш: оасте = ошій = густый = гушу.	

Afară de aceasta, Ghinculof, prenumără următoarele caractere slave ale limbii românești.

a) Formarea ajectivelor cu esc.: rusesc=русскій; poeresc=боарскій; creștinesc=християнскій; omenesc=человѣческій, etc

b) Formarea vocativului cu e și cu o (vocate curate slavonești): Ioan=Ioane, bărbat=bărbate; Marta=Marto, casă=caso

c) Formarea cuvintelor de înțeles negativ cu neștiut, ex. neascultător, necinstit, nesîrguitor, etc.

Gramatica e împărțită în cinci părți: Partea întâi, se ocupă de scriere și citire, a doua cuprinde Etimologia generală, a treia, Etimologia particulară, a patra, Sintaxa și a cincea, Formarea cuvintelor

Volumul al doilea citează din cărțile bisericesti, apoi din legile moldovenești a) Pentru pravile, b) Pentru judecători, c) Pentru jeluitori,

d) Pentru pîrît. Din Cantemir. a) Pentru năravurile Moldovenilor, b) Pentru obiceiurile îngropării în Moldova. Din Istoria Moldovei de G Asakî și din istoria *Valahiei* de profesorul Aaron a) Muma lui Stefan cel Mare împiedică pre fiul său să intre în cetatea Neamțul la anul 1484, b) Stefan cel Mare cuvîntează al său testament politicesc la anul 1505, c) Mihail II Viteazul

Din literatură a) Mulțumirea cu soarta în care ne aflăm (Munteanu), b) Inmormîntarea Sultanului din Lahor, c) Rețete (K N.)

Versuri 1) Odă către Dumnezeu de Dımakı; 2) Albina și Trîntorul de G Asakı, 3) Anul nou al Moldo-Romînilor, de Asakı, 4) Țigani, traducere din Pușkin de A Donıcı, 5) din «Henriada» lui Voltaire, tradusă în romînește de V Pogor

Cartea este aprobată de consiliul de cenzură a presei din capitala Rusiei.

GH MĂRCULESCU
